

pitjes (een geldspecie van thin en lood gemaakt) meer en meer in discrediet geraakten en op Zijn Edele propositie door ons zeer gaarn qualificatie gegeven was om de pacht dier schadelijke munt af te schaffen, de duiten eerst aan de stranden (den Oosthoek en Madure uitgezondert) begonnen te rouleeren, maar ook dat op welmelde Zijn Edele instantie bij de beide Javasche vorsten eerstgenoemde specie wierd afgezet en, zowel in 's keyzers als sultans gebied, laagstgemelde munt sedert ook gangbaar en zelfs zeer gewild geworden is. Waartoe ook teffens veel gecontribueert heeft de bevorens biljoen verklaring en daarop gevolgde inwisseling van het daar in menigte gerouleert hebbende oud-payement en dat men geen genoegzame quantiteit nieuwe, hetzij schellingen of dubbelde stuivers, in dies steede konde fourneeren. Buiten dat die beide munten ook gantsch niet getrocken waren, of nog zijn, blijkens Samarangsche missive van den 10 september jongstleden om de menigte falsiteiten die met dezelve zoo door besnoeying als anderzints gepleegd word, waardoor den inlander, daarvan advers gemaakt en vrij meer op de duiten, als aan 't een zo min als aan het ander onderworpen zijnde, gesteld is.

Fol. 104v-105v.

(Om te zorgen dat de pitjes niet weer in omloop kwamen, kon men slechts tot die koperen munten zijn toevlucht nemen. [fol. 106] Aan de vraag naar kleine munt moest men wel voldoen en de voorraad te Semarang van f 168.000,-, zowel als f 549.519 aan duiten en penningen die daar sinds december 1761 tot heden naartoe zijn gezonden, zijn aan de man gebracht. Dit is niet slecht, daar op de uitgegeven f 717.519 naar de Europese prijs de helft winst is gemaakt, namelijk f 358.759. Dit zou niet zijn gebeurd als de pitjes en het oude payment nog in omloop waren. Daarbij is de twee à drie ton die Java's Oostkust nog nodig heeft, niet meegerekend. Het bestuur vraagt voortdurend om duiten, omdat volgens zijn brief van 22 juli 1766 de vraag naar duiten dagelijks groter wordt. [fol. 107] Omdat ondanks scherp toezicht de gewone man voor een gekartelde dukaton maar 65 stuivers kan krijgen, dringt men aan om de bestelling uit Nederland geheel uit te voeren. Dat doet men des te geruster daar de aanvoer naar Java's Oostkust niet het gevolg zal hebben dat het te Batavia heeft gehad, daar de duiten een andere munt vervangen en dit gebied zo uitgestrekt is dat het veel van dat kleine geld voor dagelijks gebruik nodig heeft. Anders dan Heren XVII schijnen te menen was het niet de opstand van militairen, maar het belang van de Compagnie [fol. 108] dat tot de uitvoering van de bestelling van duiten heeft geleid. Die opstand wordt slechts genoemd om het tekort aan klein geld aan te geven. Willem Hendrik van Ossenberg bezocht toen net de vorstenhoven en de officieren onderdrukten de muiterij. Zoals bericht zijn oproerkraaiers voorbeeldig gestraft. Zulke opstandjes komen ook op andere kantoren voor en zijn dan lang zo goed niet opgevangen. Er kan niet uit geconcludeerd worden dat de militaire discipline op Java's Oostkust is vervallen, maar wel dat Van Ossenberg steeds als een goed krijgsman tucht en orde heeft gehandhaafd. De Hoge Regering let daarop goed. [fol. 109] Om er, zoals verzocht, achter te komen waardoor de voorraden van levensmiddelen en dranken in Indië de laatste jaren aanzienlijk zijn gegroeid, is de boekhouder-generaal om een schriftelijk rapport gevraagd. Er zullen slechts in bijzondere gevallen leraren aangesteld worden boven het vastgestelde aantal. Evenals Heren XVII heeft de Hoge Regering slordigheid, nalatigheid en slecht bestuur van verschillende soorten handelsgoederen in de pakhuizen, vooral met textiel, waargenomen. Zo zijn 767 pakken meer dan eens tevergeefs geveild, 114.614 lb lange peper, evenals manufactures en andere goederen, zijn bedorven. Er zijn vele andere voorbeelden van wanorde. Voor de textiel in het algemeen en de genoemde 767 pakken verwijst men [fol. 110] naar de generale missive van eind december 1764. Daaruit blijkt dat er niet van slordigheid, nalatigheid of slecht bestuur sprake is, maar dat er onvermijdelijk veel tijd verstrijkt tussen de bestelling van textiel en de leverantie. Door tussentijdse veranderingen kan de textiel dan niet meer verkocht worden. Uit het bijgevoegde bericht van de opperkooplieden van het kasteel blijkt dat er alles aan gedaan is schade te voorkomen. Van 555 pakken Coromandelse, 17 pakken Bengaalse en 195 pakken Suratse textiel, die alle van goede kwaliteit waren, zijn er 129 pakken van de eerste soort naar Neder-